

ESTUDIOS NEOGRIEGOS

**REVISTA CIENTÍFICA
DE LA
SOCIEDAD HISPÁNICA DE ESTUDIOS NEOGRIEGOS**

Número 13

2010

**SOCIEDAD HISPÁNICA DE ESTUDIOS NEOGRIEGOS
Vitoria-Gasteiz 2010**

ESTUDIOS NEOGRIEGOS: Revista científica de la Sociedad Hispánica de Estudios Neogriegos. Título abreviado: *Estud. Neogriegos* – N. 1 (1997) – Granada: Sociedad Hispánica de Estudios Neogriegos, 1997-2001, País Vasco, 2003-2005, Vitoria-Gasteiz, 2009-2010.

Anual

ISSN 1137-7003. Depósito Legal: GR- 82-97

1. Lengua griega medieval y moderna – Publicaciones periódicas 2. Literatura griega medieval y moderna – Publicaciones periódicas 3. Civilización griega medieval y moderna – Publicaciones periódicas I. Sociedad Hispánica de Estudios Neogriegos. Publicaciones

807.73/.74 (05) – 877.3/.4 (05) – 008 (495)(05) – 008(495.02)(05)

ESTUDIOS NEOGRIEGOS, publicación científica anual de la Sociedad Hispánica de Estudios Neogriegos, acoge trabajos originales e inéditos en forma de artículos, actualizaciones bibliográficas, reseñas y noticias, relacionados con la Grecia medieval, moderna y contemporánea, preferentemente en los ámbitos artístico, filológico, histórico, lingüístico y de traducción.

Quienes deseen enviar originales para su publicación habrán de ser socios de la SHEN. También podrán publicarse trabajos de miembros de la Sociedad Europea de Estudios Neogriegos.

Estudios Neogriegos se edita una vez al año. El plazo de entrega de originales finaliza el día 30 de septiembre. El Comité editorial acusará recibo de la recepción de los originales y se iniciará el proceso evaluador de los trabajos. Todos los trabajos recibidos serán evaluados por al menos dos especialistas en cada materia. Durante el proceso se mantendrá el anonimato tanto de los evaluadores como de los autores. La aceptación o no del trabajo será comunicada al autor en diciembre. Después, a medida que se avance en la composición de la revista, el autor recibirá las galeras de la compaginación para que las devuelva corregidas en el plazo indicado.

La extensión máxima de los trabajos es de 6000 palabras y tendrán que ir precedidos por el título – en la lengua del artículo y en inglés-, el nombre del autor o autores, y la dirección completa de la institución a la que pertenecen. Todos los artículos incluirán un resumen en la lengua de redacción del artículo y otro en inglés, de un máximo de seis líneas, así como las palabras clave en los mismo idiomas (máximo cinco). Para las reseñas, se recomienda un máximo de 1500 palabras. El número de palabras incluye las notas y la bibliografía utilizada tanto en artículos como en reseñas. La información sobre las normas de publicación se detalla en las páginas finales del volumen.

EQUIPO DE DIRECCIÓN

Directora: Olga Omatos Sáenz (*Universidad del País Vasco*)

Subdirectora: Isabel García Gálvez (*Universidad de La Laguna-Tenerife*)

Secretaria: Alicia Morales Ortiz (*Universidad de Murcia*)

CONSEJO DE REDACCIÓN

Javier Alonso Aldama (*Universidad del País Vasco*), José Antonio Costa Ideias (*Universidad Nova de Lisboa*), Ernest Marcos Hierro (*Universitat de Barcelona*), Francisco Morcillo Ibáñez (*IES Albacete*), Encarnación Motos Guirao (*Universidad de Granada*), Manuel Serrano Espinosa (*Universidad de Alicante*), Penélope Stavrianopoulou (*Universidad Complutense de Madrid*).

CONSEJO ASESOR

Miguel Castillo Didier (*Universidad de Santiago de Chile*), Kostas Dimadis (*Freie Universität Berlin*), José Mª Egea (*Universidad del País Vasco*), Hans Eideneier (*Universität zu Köln-Universität Hamburg*), Παναγιώτης Γιαννόπουλος (*Université Catholique de Louvain*), Γιάννης Χασιώτης (*Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*), Εραστοςθένης Καψωμένος (*Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*), Antonio Melero Bellido (*Universidad de Valencia*), Moschos Morfakidis Filactós (*Universidad de Granada*), Constantino Nikas (*Università degli Studi di Napoli "L' Orientale"*) y Kostas Tsiropoulos (*Atenas*).

COMPAGINACIÓN Y CORRECCIÓN: Equipo de dirección

IMPRESIÓN: ALSUR

SUSCRIPCIÓN Y COMPRA: España y América Latina, 35€; Europa, 40€; Norteamérica 40€.

INFORMACIÓN Y CONTACTO: revista@shen.org.es – guerufi@euskalnet.net – <http://www.shen.org.es>

Apartado postal 2.111. E-01006 Vitoria-Gasteiz. España

Esta publicación se ofrece en intercambio con cualquier otra publicación también periódica que tenga parecidos intereses y cobertura.

El Equipo de dirección no se responsabiliza de las opiniones de los autores de los trabajos.

SUMARIO

Editorial.....	9
Κατηγορία του γραμματικού γένους της Νέας Ελληνικής (αντιπαραθετική ανάλυση με τη γεωργιανή γλώσσα) <i>Grammatical Category of gender in Modern Greek</i> <i>Svetlana Berikashvili</i>	11-19
El mito de Prometeo en las letras neohelénicas <i>The myth of Prometheus in neohellenic versions</i> <i>Santiago Carbonell Martínez</i>	21-38
“Be friendly with the peasantry”: English guidebooks on Cyprus during the British occupation (1878-1960) <i>Eroulla Demetriou/José Ruiz</i>	39-48
Η γένεση των <i>Γραπτών</i> και η ψυχανάλυση <i>The genesis of the book writing and the psychoanalysis</i> <i>Λεόνιδας Εμπειρικός</i>	49-68
La ciudad ideal en <i>La Odisea</i> de Nikos Kazantzakis <i>The ideal city in Nikos Kazantzakis Odyssey</i> <i>Helena González Vaquerizo</i>	69-87
Οι Έλληνες σύντροφοι του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου στο Τολεδο <i>Dominicos Theotokopoulos' Greek Companion in Toledo</i> <i>I.K. Χασιώτης</i>	89-117
Ο θρήνος ενωπίων των αδικοσφαγμένων κοριτσιών στο βυζαντινό έπος του <i>Διγενή Ακρίτη</i> <i>The motif of των αδικοσφαγμένων κοριτσιών in the Byzantine epic poem of Digenis Akritis</i> <i>Ιωάννης Κιορίδης</i>	119-129
Ο διηματογράφος Σπυριδών Βασιλειάδης. Ζητήματα της αφηγηματικής του φυσιογνωμίας Spyridon Vassiliadis as short story writer <i>Γεωργία Λαδογιαννη</i>	131-136
Del «Siglo de oro» a Miguel Mihura. La contribución de Iulía Iatridi a la recepción de la literatura española en Grecia <i>From the «Siglo de oro» to Miguel Mihura. The contribution of Iulia Iatridi in the reception of the Spanish Literature in Greece</i> <i>Virginia López Recio</i>	137-145

A propósito de Korais. Traducción de <i>La vida de Adamandios Korais escrita por él mismo</i> On Korais. Spanish Translation of Korais' autobiography <i>Alicia Morales Ortiz</i>	147-159
Várnalis y el problema lingüístico <i>Kostas Varnalis and the linguistic problem</i> <i>Francisco Morcillo Ibáñez</i>	161-168
Λεκτικές και φραστικές στρατηγικές της δραματουργίας στην <i>Ερωφίλη</i> του Χορτάτση <i>Linguistic strategies of dramaturgy in "Erophile" by Chortatsis</i> <i>Walter Puchner</i>	169-183
Historia de una transfiguración <i>History of a transfiguration</i> <i>Kostas E. Tsiróπουλος</i>	185-193
«Lisístrata» (1972) de Yorgos Dservulakos, una denuncia política con humor, sexo y budsuki <i>The «Lysistrata» of Yorgos Dservulakos, a political denunciation with humor, sexuality and buzuki</i> <i>Alejandro Valverde García</i>	195-207
Tradición clásica e identidad neohelénica en los poemas de amor chipriotas del siglo XVI <i>Classic tradition and neohellenic identity in the anonymous Cypriot collection of love poems of the XVIth century</i> <i>José Vela Tejada</i>	209-225
Δήμητρα Χριστοφορίδου, <i>Προς ανάμματα</i>	227-233
Recensiones.....	235
José Soto Chica, <i>Tiempo de Leones</i> (Isabel Cabrera Ramos) - Δήμητρα Χριστοδούλου, <i>Λιμός</i> (Dimitra Christoforidou) - P. Schreiner, <i>Constantinopoli, metropoli dai mille volti</i> (José Ramón del Canto Nieto) - M. Morfakidis Filactós - M. Casas Olea, <i>Fuentes Griegas sobre los Eslavos. I. Expansión y establecimiento de los eslavos en la Península Balcánica</i> (Isabel Cabrera Ramos) - Revista <i>Νέα Ευθύνη</i> (Mariano Villegas Hernández) - Luis García Moreno - María Jesús Viguera Molins (eds.), <i>Del Nilo al Ebro. Estudios sobre las fuentes de la conquista islámica</i> (José Soto Chica) - Alicia Morales Ortiz, Cristóbal Pagán Cánovas, Carmen Martínez Campillo (Eds), <i>The Teaching of Modern Greek in Europe: Current Situation and new Perspectives</i> (Idoia Mamolar Sánchez), Paschalis M. Kitromilides (ed.), <i>Adamantios Korais and the European Enlightenment</i> (Alicia Morales Ortiz).	
Reseñas de Actividades.....	253
Datos de los autores.....	261
Normas de Redacción.....	263

Ο ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ.
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΣ.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΛΑΔΟΓΙΑΝΝΗ
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Στην Isabel García Gálvez

ΠΕΡΙΛΗΨΗ:

Παρουσιάζουμε τα οκτώ διηγήματα του Σπ. Βασιλειάδη (1845-1874), τα θέματα και τα αισθητικά χαρακτηριστικά τους. Τα αφηγήματά του ακολουθούν τη θεματογραφία της εποχής και δίνουν εικόνες από την αστική ζωή. Υπάρχουν, όμως, και αφηγήσεις που αναδείχνουν το Βασιλειάδη δημιουργό λογοτεχνικών παραμυθιών, με υλικό από την σκανδιναβική παράδοση -το σουηδικό λαϊκό παραμύθι και από το λογοτεχνικό παραμύθι του Δανού Κρίστιαν Άντερσεν- και από την αρχαία ελληνική μυθολογία. Στην εργασία μας, υποστηρίζουμε, επίσης, ότι πολλά από τα κείμενα του Βασιλειάδη, που στα Άπαντά του εντάσσονται στις «επιφυλλίδες» και στα «χρονογραφήματα», χαρακτηρίζονται από στοιχεία μυθοπλασίας, όπως και τα διηγήματά.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Σπυρίδων Βασιλειάδης, πεζογραφία του 19^{ου} αιώνα, λογοτεχνικό παραμύθι, αρχαία ελληνική μυθολογία, σκανδιναβική μυθολογία.

ABSTRACT:

We present the eight short stories of Sp. Vasiliadis (1845-1874), their topics and aesthetic characteristics. His short stories address the issues of that period and they give pictures of the urban life. There are, however, narrations that present Vassiliadis as a creator of literary fairy tales, with material adapted from the scandinavian tradition (the Swedish fairy tale, the literary fairy tales of Christian Andersen) and the ancient Greek mythology. In this work we also propose that many of works of Vasiliadis which, in his complete works (*Attikai Nyctes*), are classified as “Feuilletons” and “Newspaper Columns” are, in fact, characterize by elements of fiction, like his short stories.

KEY WORDS: Spyridon Vassiliadis, Prose of the 19th century, literary fairy tales, scandinavian tradition, ancient Greek mythology.

Ο Σπ. Βασιλειάδης βρίσκεται στο προσκήνιο της πνευματικής κίνησης κατά τη δεκαετία του 1860 και μέχρι το θάνατό του (1874)¹. Η παρουσία του –συγγραφική και κοινωνική– είναι έντονη και γνωρίζει τη δημοσιότητα που του προσφέρει τόσο το θέατρο και η ποίηση όσο και οι πρωτοβουλίες του για τη Σχολή Απόρων

---

¹ Πλούσια συγκομιδή βιογραφικών στοιχείων στη διδακτορική διατριβή: Μαρία Δημάκη - Ζώρα, Σ. Ν. Βασιλειάδης. *Η ζωή και το έργο του*. Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, 2002.

Παίδων του Παρνασσού. Η δραστήρια, ωστόσο, παρουσία του θα έχει μικρή διάρκεια, όπως και η ζωή του, που την χάνει σε ηλικία 29 χρόνων.

Στην εποχή του είναι ποιητής αντιπροσωπευτικός της τελευταίας περιόδου του αθηναϊκού ρομαντισμού, όπως και θεατρικός συγγραφέας με ιδιαίτερες σκηνικές επιτυχίες αλλά και θεωρητικός της λογοτεχνίας και της τέχνης. Αντιπροσωπεύει, γενικότερα, τη νέα γενιά του ρομαντικού νεοκλασικισμού, που την χαρακτηρίζουν οι έντονες εθνολυτρωτικές προσλήψεις και οι φιλελεύθερες κοινωνικοπολιτικές ανησυχίες².

Σήμερα, περισσότερο μας κινεί το ενδιαφέρον όχι τόσο το ποιητικό και το δραματικό του έργο, που και τα δύο τον είχαν δοξάσει στην εποχή του, αλλά το κριτικό και το πεζογραφικό³.

Το θέμα μας στην παρούσα μελέτη είναι τα οκτώ πεζά, που τα βρίσκουμε καταχωρισμένα με τον τίτλο *Διηγήματα* στην πρώτη μεταθανάτια έκδοσή τους, του 1875. Με τον ίδιο τρόπο έχουν καταχωριστεί και στη σειρά των *Αττικών Νυκτών* του 1884 (τόμος 4^{ος}). Δεν ξέρουμε αν αυτές οι καταχωρίσεις γίνανε σύμφωνα με κάποια ταξινόμηση που, ίσως, είχε κάνει ο ίδιος ο Βασιλειάδης. Πάντως μέχρι σήμερα η φιλολογική έρευνα δεν έχει αλλάξει κάτι που να δείχνει ότι την προβληματίσε η ταξινόμηση με τις κατηγοριοποιήσεις των πεζών του σε *Διηγήματα*, *Χρονογραφήματα* κ.λπ. Γιατί η δική μας ανάγνωση των πεζών του Βασιλειάδη (ένας τόμος πολυσέλιδος, πέραν των 500 σελίδων), διαπίστωσε ότι πολλά από όσα καταχωρίζονται στα άπαντα (*Αττικάί Νύκτες*) στις κατηγορίες «Χρονογραφήματα», και «Επιφυλλίδες» είναι κείμενα μυθοπλασίας, όχι κατώτερης στάθμης από τα «επίσημα» διηγήματα. Το ζήτημα πρέπει να τεθεί και να εξεταστεί περαιτέρω και πάντως με τα σύγχρονα κριτήρια περί αφήγησης⁴. Εδώ, περιορίζομαι να δώσω ένα παράδειγμα.

² Γεωργία Λαδογιάννη, «Το εθνικό δράμα. Δημήτριος Βερναρδάκης και Σπυρίδων Βασιλειάδης», *Εποχές της Κριτικής. Μελέτες για την κριτική του 19ου και του 20ού αιώνα*. Εκδ. Μανδραγόρας, Αθήνα 2010, σ. 15-31 (23-25). Επίσης, της ίδιας, «Ο εραστής, ο καλλιτέχνης και το έργο του. Ο μύθος του Πυγμαλίωνα στη Γαλάτεια του Σπ. Βασιλειάδη», ανακοίνωση στο Δ΄ Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών, Γρανάδα 9-12 Σεπτ. 2010, eens.org

³ Το διαπιστώνει η Λίτσα Χατζοπούλου για το κριτικό του έργο, ενώ, αν και αναγνωρίζει μεγαλύτερη «ειλικρίνεια» στον πεζογράφο παρά στον ποιητή Βασιλειάδη, υποβαθμίζει την σημασία των διηγημάτων του, βλ. την «Εισαγωγή», στο: Σπυρίδων Βασιλειάδης, *Αττικάί Νύκτες*. Επιλογή από το λογοτεχνικό και κριτικό του έργο. Φιλολογική επιμέλεια Λίτσα Χατζοπούλου, Αθήνα 2003, σ. 9-79 (22, 48, 56). Για την συμβολή του στην ιστορία του θεάτρου, βλ.: Νικόλαος Λάσκαρης, «Ο ποιητής της Γαλατείας», *Σπυρίδων Βασιλειάδης. Επί τη πενήκονταετηρίδι από του θανάτου του*. Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός. Εν Αθήναις, τυπ. Εστία, 1925. σ. 29-47. Γιάννης Σιδέρης, «Το θέατρο του Βασιλειάδη», *Νέα Εστία* 96 (1974) 1702-1715.

⁴ Διαπιστώνεται και από τον αρθρογράφο του περιοδικού *Graecia* (1911), που δημοσιεύει (1911 και 1912) κείμενα του Βασιλειάδη και κριτικές εκτιμήσεις για το έργο του, βλ. Τατιάνα Τσαλίκη-Μηλιώνη, *Το γαλλόφωνο περιοδικό Graecia*, Παρίσι (1910-1914). University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2009, σ. 46-47, 127.

Το κείμενο με τον τίτλο «Αλλά»⁵, που μπαίνει στην κατηγορία «χρονογράφημα», αποτελεί μια καθαρή μυθοπλαστική αφήγηση, όπου ο σύνδεσμος *αλλά* προσωποποιείται, γίνεται ο ήρωας μιας αφήγησης που θεματοποιεί την ποιητική του γραμματικού αυτού όρου. Εξετάζεται συγκεκριμένα η γλωσσολογική φύση του εναντιωματικού συνδέσμου (γραμματική, συντακτική, φωνολογική δομή), όπως και η ρητορική και η αισθητική του χρήση, και το ίδιο η κοινωνική του λειτουργία, κατά τη χρήση του στην ομιλία. Το πρώτο που πρέπει να σημειώσουμε είναι ότι ο Βασιλειάδης φτιάχνει έναν «κόσμο» μέσα από τη γλώσσα (προλαβαίνοντας τους θεωρητικούς γλωσσολόγους του 20ού αιώνα) με την εστίαση στην ποιητική του νοήματος (τους τόνους και τους ρυθμούς). Το δεύτερο είναι ότι η μυθοπλαστική φαντασία του Βασιλειάδη δημιουργεί έναν ρόλο: μετατρέπει το γραμματικό σύνδεσμο σε θεατρικό πρόσωπο. Η διαδικασία αυτής της μετατροπής που καταλήγει να δημιουργήσει έναν ρόλο είναι η εξής. Ξεκινάει με μια μεταφορά: χαρακτηρίζει ως «γλωσσολογική ύφαλο» τον σύνδεσμο και, στη συνέχεια, αυτή η μεταφορά τον κάνει να φανταστεί ρόλους αντίστοιχους, όπως μας τους δίνει η εμπειρία μας από την από την καθημερινή μας ζωή. Το περιβάλλον όπου τοποθετεί τη δράση του ρόλου είναι αφενός μεν η γραπτή γλώσσα αφετέρου η ομιλία και ο φυσικός της χώρος, η κοινωνία. Στόχος είναι τα αστικά ήθη και ιδιαίτερα η πολιτικάντικη συμπεριφορά που προβάλλεται σαν η κατεξοχήν κοινωνική περιοχή όπου ο *αλλά* κάνει θραύση. Τελικά, η «γλωσσολογική ύφαλος» γίνεται η οπτική γωνία μιας δηκτικής σάτιρας που ανοικειώνει την πολιτική υπεκφυγή, την αθέτηση υποσχέσεων και την αλαζονεία, που κρύβεται πίσω από τη ρητορική της ψεύτικης συμπόνοιας. Ο *αλλά* χτυπάει έτσι την υποκριτική ηθική. Ενδιαφέρουσες είναι και οι παραλληλίες του *αλλά* με γεγονότα στη σφαίρα της προσωπικής ζωής, όπου, τότε, μπορεί να σημαίνει την ακύρωση ενός οράματος και τη διάγνωση. Εδώ, τα ιδιαίτερα παραδείγματα δίνονται από την ιστορία (Καίσαρας, Ναπολέον) και από την αντρική εμπειρία της ερωτικής σχέσης με τη γυναίκα.

Από την προηγηθείσα παρουσίαση φάνηκε ότι στο καταχωρισμένο ως «χρονογράφημα» κείμενο «Αλλά» βρίσκουμε αρκετά από τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν όσα έχουν χαρακτηριστεί «διηγήματα». Ας τα δούμε από πιο κοντά. Αυτά τα «επίσημα» οκτώ διηγήματα έχουν τους τίτλους: «Οι σκοτεινοί έρωτες», «Το χρυσίον», «Τα βάθη», «Η λουομένη Ρωμαία», «Αι αδελφαί του Βορρά, κατά σουηδική παράδοσιν», «Ηχώ και Νάρκισσος», «Ευρώπη», «Μια Μητέρα, κατά το Δανικόν του Άδερσεν». Τα θέματά τους ανήκουν στα αντιπροσωπευτικά της διηγηματογραφίας, που μας την έκαναν γνωστή, τελευταία, αξιόλογες φιλολογικές «ανασκαφές»⁶.

⁵ Περιέχεται και στην ανθολόγηση του τόμου: Σπυρίδων Βασιλειάδης, *Αττικά Νύκτες*. Επιλογή, ό.π., σ. 177-180.

⁶ Πέρα από την παλαιότερη και ως σήμερα χρήσιμη μονογραφία του Γεωργίου Βαλέτα, *Το Νεοελληνικό Διήγημα. Η θεωρία και η ιστορία του*. Β' έκδ. συμπληρωμένη. Εκδ. Φιλιπότη, Αθήνα 1983, βλ. ενδεικτικά: Άλκης Αγγέλου, «Το Ρομάντσο του Νεοελληνικού Μυθιστορήματος», Γρηγόριος Παλαιολόγος, *Ο Πολυπαθής*. Επιμέλεια Άλκη Αγγέλου, Εκδ. Ερμής, Αθήνα 1989, σ. 13-176. Σοφία Ντενίσση, *Το ελληνικό μυθιστόρημα και ο Sir Walter Scott (1830-1880)*. Εκδ. Καστανιώτη,

Επιγραμματικά, θα αναφέραμε ότι το αφηγηματικό έργο του Βασιλειάδη ανήκει στην τάση που εκφράζει την ένταση του ενδιαφέροντος για την αστική ζωή και συμπεριφορά. Ειδικότερα, εστιάζει στους κοινωνικούς χαρακτήρες, στον έρωτα (και συχνά την ερωτική ηδονή), στις φυλικές σχέσεις, στη φτώχεια, στα «απόκρυφα» της πόλης (Αθήνας, Κωνσταντινούπολης), κυρίως στο έγκλημα, στην διάσταση ανάμεσα στο ένδοξο παρελθόν και τη σκληρή πραγματικότητα της σύγχρονης ζωής, στο σχολιασμό λογοτεχνικών γεγονότων. Το πλαίσιο είναι γνωστό και έρχεται να πυκνώσει τα κείμενα που συγκροτούν έναν κανόνα διηγηματογραφίας μέχρι το 1880, που, στην εποχή της, αυτή η παραγωγή αντιμετωπίστηκε εχθρικά και διαμορφώθηκε μέσα από πολλές ανασταλτικές πρακτικές. Είναι μια αφηγηματική παράδοση που αποτέλεσε γόνιμο υπέδαφος και μια χρήσιμη γέφυρα τόσο με την προεπαναστατική όσο και με την ευρωπαϊκή πεζογραφία.

Στην παράδοση αυτή ο Βασιλειάδης συμμετέχει όχι μόνο με τη συμβολή του δικού του εκφραστικού στυλ αλλά και με άλλα στοιχεία που προλαβαίνουν θεματικές και εκφραστικές τεχνικές των επόμενων δεκαετιών. Η στροφή στο παραμύθι λ.χ. είναι ένα από αυτά. Ο Βασιλειάδης είναι ίσως από τους πρώτους που γράφει λογοτεχνικά παραμύθια («Αι αδελφαί του Βορρά», «Ηχώ και Νάρκισσος», «Ευρώπη», «Μια Μητέρα»). Το ίδιο συμβαίνει και στο θέατρο με τη *Γαλάτεια*, με την οποία ξεκινά η παράδοση του θεάτρου της παραλογής. Τα λογοτεχνικά παραμύθια τα δημιουργεί με υλικό από την σκανδιναβική παράδοση –το σουηδικό παραμύθι και το λογοτεχνικό του Κρίστιαν Άντερσεν– και από την αρχαία ελληνική μυθολογία.

Όμως στη σύντομη αυτή παρουσίαση, πρέπει αναγκαστικά να διαλέξω ελάχιστα από ένα θέμα που μπορεί να αναπτυχθεί σε ένα βιβλίο. Θα προτιμήσω να παραθέσω αποσπάσματα για να έχουμε μια άμεση εμπειρία με ένα στοιχείο που είναι καθοριστικό για τη φυσιογνωμία του Βασιλειάδη, το ερωτικό στοιχείο. Ο ερωτισμός του είναι από τα πλέον προφανή στοιχεία σε όλο του το έργο και χαρακτηρίζουν βαθιά την προσωπικότητα, την ψυχική και την συγγραφική. Εκράζεται κυρίως μέσα από μια ρητορική του βλέματος που τον αναδείχνει σε έναν τολμηρό του αισθησιακού ερωτισμού συγγραφέα –τον συναντάμε ακόμη και στα τεχνοκριτικά του κείμενα, όταν π.χ. κρίνει το γλυπτό της Αφροδίτης της Σιναίας Ακαδημίας του γλύπτη καθηγητή Λεωνίδα Δρόση.

Στο παράθεμα που ακολουθεί, από το διήγημα «Ευρώπη», η περιγραφή θα μπορούσε να είναι η προβολή μιας απαστράπτουσας μορφής κλασικιστικής αρμονίας, όπως, σε λίγο, θα το επεδίωκε η παρνασιακή ρητορική. Θα μπορούσε, επίσης, να είναι η περιγραφή μιας συγκίνησης, που την προκαλεί η εντύπωση από τη θέαση του ιδανικού κάλλους. Μια εντύπωση που βγάζει στην έκφραση το

αθήνα 1994, σ. 297-309. Παντελής Βουτουρής, *Ως εις καθρέπτην ...Προτάσεις και υποθέσεις για την ελληνική πεζογραφία του 19^{ου} αιώνα*. Εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1995. Γιώργος Βελουδής, «Εισαγωγή», Παναγιώτη Σούτσου, *Ο Λεάνδρος*. Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, Αθήνα 1996. *Από τον Λεάνδρο στον Λουκή Λάρα*. Επιμέλεια: Νάσος Βαγενάς. ΠΕΚ, Ηράκλειο 1999. Henri Tonnet, *Ιστορία του ελληνικού μυθιστορήματος*. Εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1999.

ψυχικό της αποτύπωμα ως ενιαία εικόνα, όπως, σε λίγο, θα το επεδίωκε η αφήγηση και η ποίηση του συμβολισμού, του αισθητισμού ή του ιμπρεσιονισμού και γενικά η λογοτεχνία που αποζητάει τη μουσικότητα και το χρώμα. Αλλά και σε όλα τα παραθέματα θα μπορούσαν να εντοπισθούν, εκτός των όσων αναφέρθηκαν, στοιχεία ενός πρότυπου ύφους, ενός στυλίστα της γλωσσικής έκφρασης και μιας ρητορικής: της προσωποποίησης, της παρομοίωσης, της μεταφοράς, του παρά προσδοκίαν λόγου και ακόμη ενός σκηνικού μπαρόκ και μιας γκόθικ ατμόσφαιρας.

Το πρώτο παράθεμα από το λογοτεχνικό παραμύθι «Ευρώπη»⁷, με τα στοιχεία του ερωτικού αισθησιασμού:

Όχι η χιονώδης μορφή των θυγατέρων του Βορρά, ήτις αναπληροί τα ρόδα και την αιδώ δί' αινώνιου ερυθήματος, όχι οι γλαυκοί οφθαλμοί των τευτονίδων, παρήγορον τεκμήριον ή πτωχόν ράκος του καλού ουρανού της Ελλάδος, όχι, αλλ' η μορφή της Ευρώπης ήτο, αν ηδυνάμην να είπω, ως καλός εψημένος και καθαρότατος άρτος, ηδύς ως η όρεξις και ωραίος ως η υγεία, μορφή ήτις υπέφωσκεν του μέλιτος γλυκύτερα περί καλύπτραν λευκή και ατμώδη κλείουσαν ελαφρώς την κόμην και το μέτωπον, ερριμένην δε περί τα άκρα του προσώπου και διά του λαιμού προς τους ώμους, καλύπτραν εστιγμένην πυκνά διά λαμπρών αδαμάντων οι οφθαλμοί της Ευρώπης ήσαν ως δύο παμμέλαινα και λεία αττικάί ελαίαι, στίλβουσιν έτι εν των μητρικών κλωνίων, το δε στόμα αυτής, αν ήμην Ινδός, ή ποιητής Πέρσης, θα έλεγον ότι ήτο ήλιος ανατέλλων, νίκη αιμοσταγής, γάμος κοραλλίων και μαργαριτών, στόμα όπερ θεώμενος νεανίας λάτρης της Ευρώπης και του Κορανίου, θα ηύχετο ίνα εγίνετο ούτος περιστερά και να κατατρώγετο ευδαιμόνως υπό των ευγράμμων εκείνων και αργυρωδών οδόντων⁸.

Και η συνάντηση της Ευρώπης με τον ταύρο-Δία:

[...] η Ευρώπη γοητευθείσα υπό της καλλονής του έκλινε και εφίλησε αυτόν ηρωικώς επί τα χείλη. Ο καλλίκερος εραστής αφήκεν εν τω φιλείσθαι ήδιστον μήκυμα [...] ούτω μειλίχιον εμηκύθη και κλίνας ιπποτικώς τα έμπροσθεν γόνατα έβλεπεν προς την Ευρώπην περιπαθώς και μεταστρέψας τον αυχένα υπεδείκνυεν αυτή μαλακά τα νώτα, οιονεί καλών αυτή εις ανάβασιν⁹.

Στο διήγημα «Η λουομένη Ρωμαία»¹⁰ έχουμε ένα ιμπρεσιονιστικό ενσταντανέ, ενός εστέτ ταξιδιώτη, που παραπλέει τις ιταλικές ακτές. Μας δίνει την εικόνα παραλιακού τοπίου της Αδριατικής, όπου κυριαρχεί το όμορφο γυνό γυναικείου σώματος και κυρίως η περιγραφή της αισθητικής έγερσης και της συγκίνησης που προκαλεί στο άνδρικό βλέμμα:

⁷ *Αττικάί Νύκτες*, IV (Εργα πεζά), Αθήναι 1884 (2^η έκδοση), σ. 152-171.

⁸ Ο.π., σ. 161-162.

⁹ Ο.π., σ. 163-164.

¹⁰ Ο.π., σ. 103-111.

Το ύδωρ αναπαλλόμενον ήδη εφίλη την πτέρναν της. Συνέλαβε τον μακρόν πέπλον, εστράφη, υπέσυρεν, αφήκεν εις τας χείρας του δούλου αυτόν και τας εμβάδας εις την βαθμίδα. Ήτο γυμνή, μέχρι ποδών. Τι αν ο δούλος εκεί είχεν καρδίαν και είκοσιν έτη!

Ο αφηγητής, ταυτιζόμενος με τον δούλο της Ρωμαίας, κλείνει το διήγημα φανταζόμενος τα καταστρεπτικά αποτελέσματα της ομορφιάς πάνω στη ζωή του δούλου:

Εάν μετά τινος μήνας ο δούλος εκείνος απέθνησκε τακείς, η υπερήφανος Ρωμαία ουδ' ηρώτησε καν διατί.

Κλείνουμε αυτή την παρουσίαση με ένα παράθεμα από το σουηδικό παραμύθι «Αι αδελφαί του Βορρά»¹¹. Η μεταφορά του ξένου παραμυθιού δεν ήταν δυνατόν να μελετηθεί αυτή τη στιγμή και παρ' ότι δεν μπορούμε να μετρήσουμε την προσωπική συμβολή, μπορούμε όμως να σημειώσουμε την ατμόσφαιρα που κρατάει από το ξένο κείμενο. Στο παράθεμα που ακολουθεί έχουμε μια σκοτεινή ατμόσφαιρα, με φόντο τη νύχτα του βορινού τοπίου και της νεκρής που της αποσπούν τις τρίχες από τα όμορφα ξανθά μαλλιά της για να γίνουν χορδές στην κιθάρα του αγαπημένου της:

Σωρεία τις αφρού επιμήκης και αλλόκοτος εκινείτο επί της ακτής. Ο Άλβ επλησίασεν. Ήτο πτώμα γυναικός, λευκοχείμονος. [...] ότε προσαναβάσα από των νερών η σελήνη εφώτισεν την χρυσήν της νεκράς κόμην [...]. Ενατενίζων την θαυμασίαν καλλονήν των τριχών εκείνων, επεπόθησε να δώση φωνήν εις αυτάς, εύελπις ότι το μέλος των θα ήτο ουράνιον. Τότε κόπτει, κόπτει τινάς αυτών και φεύγει¹².

---

¹¹ Ο.π., σ. 112-133.

¹² Ο.π., σ. 128-129.